

## **РЕЦЕНЗИЯ**

**на дисертационен труд на тема: „Влияние на практикуването на шахмата върху психическото развитие”,  
представен от Радислав Йорданов Атанасов с научен ръководител проф. инж. Димитър Кайков, дн за присъждане на образователната и научна степен „Доктор”**

**от доц. Петър Боянов Дойчев, доктор**

Проблемът за ефективността и оптимизирането на психическото развитие на личността на една от най-древните и най-популярни игри – спортове в света е шахмата. Актуалността на въпроса, относно начините, по които древната игра влияе върху психическото развитие, отдавна занимават най-великите умове на човечеството: Александър Велики, Петър Първи, Александър Пушкин, Лев Толстой, Уилям Шекспир, Йохан Гьоте, Наполеон Бонапарт и мн. други стои открит, както в организационен, така и в научно-методически аспект. Естествено и необходимо е критериите и нормативната база на този актуален проблем, постоянно да се актуализират и усъвършенстват и от навлизането на нови средства за масова електронизация и информационно-комуникативни технологии, които са продукт на спортната наука. Това е спорт, който се осъществява предимно от психическата дейност.

От тази гледна точка Радислав Атанасов има богат опит като педагог – треньор в областта на шахмата.

Представеният труд на гл. ас. Радислав Атанасов е резултат на неговата дългогодишна научно-изследователска дейност като преподавател по шахмат в НСА (педагогическа треньорска дейност на най-високо ниво в националните отбори на България).

Набраният многогодишен творчески опит – теоретичен и практичен го ориентират към написването на неговата дисертация.

Тя е с обем 153 страници, илюстрирана с 45 таблици и 24 фигури и 4 приложения. Разработен е в класически структурен вариант с четири основни глави, ползвана литература и приложения. Разглеждането подробно на дисертационния труд показва, че авторът познава много добре теорията и практиката на разработвания от него проблем. Библиографията съдържа 220 литературни източника, от които 167 на кирилица, 24 на латиница и 29 интернет източника.

Цитирани са множество съвременни изследвания в областта на шахмата и психологията като цяло, които се отнасят до разработваните проблеми.

При това трябва да подчертаем, че авторът не само приема, но и коментира и анализира постиженията на други автори.

Първата глава (7 – 59 стр.) включва теоретичната постановка на проблема. Разглежда се появата и развитието на шахмата като игра, психологическата характеристика и възможностите за повишаване на психическата готовност на състезателите по шахмат. Разкрита е същността, структурата и видовете психическа готовност. Чрез научен експеримент, авторът разкрива положителното влияние на практикуването на шахмата върху психическото развитие и формирана на адекватна психическа готовност за ефективни действия. Специално внимание е отделено за доказване ефективността на методиката, а именно:

1. Методика за обучение на учениците.
2. Използват се богати дидактически програми в посока към индивидуализация на обучението.
3. Успоредно с обучението по шахмат се използват компютърни програми, способстващи за развитието на вниманието, паметта, логическото мислене, търпението и пр.

В направения теоретичен обзор докторантът показва познание на съвременните психологически концепции и умения за повишаване психическата готовност на състезатели по шахмат.

Във втора глава (71–78 стр.) са представени работните хипотези, целта, задачите, методиката и организацията на проучването. Обект на изследването са общо 215 души, от които 72 ученици от 9 и 10 клас (63 младежи на средна възраст и 53 мъже).

За решаване на основните задачи, постигането на целта и доказването на работните хипотези на изследването е приложена комплексна методика. Включени са следните методи за набиране на информация и психическата готовност:

- проучване на литературни източници;
- наблюдение;
- беседа;
- възприятие за протичане на времето;
- зрителна представа;
- коректурна проба (изследва се вниманието);
- разкриване на числа в разнообразни фигури (измерва се наблюдателността);
- моделна тренометрия;
- сила на волята;
- личностна тревожност;
- ситуативна тревожност;
- обидчивост;
- конфликтност и начини за реагиране;
- депресивност.

Докторантът е взел участие и в специализираната методика на въздействие в обучението по шахмат за ефективни действия в ситуации с различна екстремалност.

Получените от изследванията резултати са обработени чрез вариационен и корелационен анализ, които разкриват уменията на докторанта при интерпретирането на данните.

Всичко споменато до тук подсказва, че получените резултати са реални, обективни и достоверни. Докторантът умело си служи с



получените данни от статистическата обработка, като дава съответния анализ, изхождайки от спортно-методическа позиция, базирайки се на своя богат практически опит и знания.

Третата глава (79-127 стр.) е посветена на получените резултати и анализа от изследването. Тук всъщност са дадени освен в текста и в таблична форма, получените резултати за отделните изследвани параметри.

Получените данни са позволили на автора да достигне до редица интересни и съществени заключения. За нас те имат не само приносно значение, някои от тях са с голяма научно-теоретична значимост.

За да бъде много по-категоричен в моята положителна оценка на труда, ще се спра на най-важните и значителни научно-теоретични и научноприложни приноси, а те са:

1. На база на персонален анализ, усъвършенстван от автора се доказва ефективността на приложената методика за въздействие.

2. В разработените модели се доказва, че редовното практикуване на шахмат, положително се отразява върху психическото развитие на учениците, младежите и мъжете.

3. Изследванията имат подчертана възможност за задълбочен анализ на методите за въздействие в тренировките по шахмат в което се подобрява нивото на психическата готовност на изследваните младежи.

4. Създаването на спортно-техническите модели за управление на тренировъчния процес са мощно средство за ръководене и управление на висококвалифицираните състезатели.

5. С големи теоретични и теоретико-приложно значение е предложеното от автора индивидуално моделиране за подобряване на спортно-техническия резултат.

Към представената дисертация имаме и някои забележки, които се свеждат до следното:

В първата и втората глава се забелязва едно претоварване с много теоретични обосновки. Това според нас е желанието на автора да предостави повече яснота по разглеждания проблем.

В основата на обучението авторът не посочва, че на първо място трябва да стои индивидуалността на състезателите.

От богатата информация на проведените изследвания, авторът не дава по конкретни и насочващи препоръки към треньорите работещи в детско-юношеския спорт.

По изводите: Считам, че е приложена една добра форма за обобщаване на извършената дейност по поставените задачи. Без да се спирам конкретно на всички – изводите имат своята практическа стойност.

Авторът на дисертацията добре познава литературата по изследваната тема. Прави впечатление тематичното разнообразие на ползваните литературни източници. Намирам, че е налице осмисляне на най-ценните научни постижения в областта на психологията от една страна и неговото практическо приложение в спорта от друга.

Посочените 6 извода и 4 основни препоръки в общи линии представляват извършената практическа работа от автора.

### **В заключение:**

В своя дисертационен труд Радислав Атанасов разглежда актуални проблеми с подчертан теоретичен и практика-приложен характер. Авторът е с богат спортно-педагогически опит и реализирал научното търсене в непосредствена учебно-тренировъчна и състезателна дейност. Докторантът има съществени научни приноси и достижения, професионална култура и умение задълбочено да анализира получените данни, които обогатяват теорията и практиката за реализиране на по-висок ефект в учебно-тренировъчния и спортно-състезателен процес. Приложени са 13

публикации, от които 2 като самостоятелен автор, 1 в съавторство и 5 в научни форуми.

**Трудът съответства на изискванията за придобиване на образователната и научна степен „доктор“. Всичко това ми дава основание да предложа с убеденост на уважаемите членове на Научното жури да присъдят на Радислав Атанасов образователната и научна степен „Доктор“.**

София

Рецензент:

Доц. Петър Дойчев, доктор

